

Η Ελευθερία σύμφωνα με τους Ζαπατίστας: Η Απαρχή του Μικρού Σχολείου

της Andalusia Knoll, upsidedownworld.org (Μετάφραση: Κρυσταλένια Αμπρέου
Τσιτσιρικού)

«Το μόνο πράγμα το οποίο χρειάζεσαι – αντικειμενικά - προκειμένου να παρακολουθήσεις μαθήματα στο Μικρό Σχολείο των Ζαπατίστας είναι: απροθυμία να μιλάς ή να κρίνεις, θέληση να ακούς και να βλέπεις και καλοπροαίρετη καρδιά.»[1]

Από τις 12/16 του Αυγούστου, οι Ζαπατίστας άνοιξαν τις πύλες των Caracoles[2], των κοινοτήτων και της καρδιάς τους σε 1630 μαθητές, οι οποίοι εγγράφηκαν στην «πρώτη τάξη του Μικρού Σχολείου : Η έννοια της Ελευθερίας κατά τους Ζαπατίστας.»

Το Μικρό Σχολείο δεν έχει τυπικές αίθουσες διδασκαλίας, με κάποιο αυστηρό οργανόγραμμα, και δασκάλους που μεταδίδουν απλά τη γνώση τους. Αντιθέτως, χαρακτηρίζεται από εμπάθυση στη γνώση, διαδικασία η οποία έχει τα θεμέλιά της στις καθημερινές δραστηριότητες με τις οποίες οικοδομείται σταδιακά η αυτονομία. Δραστηριότητες που περιλαμβάνουν εργασίες όπως το άλεσμα των σιτηρών, το ξεβοτάνισμα των καλλιεργειών κρεμμυδιού, το μάζεμα των καυσόξυλων και το πλύσιμο των ρούχων στο ποτάμι.

Όλοι οι μαθητές του Μικρού Σχολείου έγιναν δεκτοί στο CIDECI[3], ένα αυτόνομο εγχώριο κέντρο εκμάθησης που εδράζεται στο San Cristóbal de Las Casas. Από εκεί, κάθε μαθητής ανατέθηκε σε μία από τις Caracoles: La Realidad, Oventic, Morelia, Roberto Barrios και La Garrucha, οι οποίες είναι τα κέντρα των «Συμβουλίων Καλής Διακυβέρνησης[4]».

Πριν μέρες οι Caracoles γιόρτασαν τα δέκα χρόνια της ύπαρξής τους, με μεγάλες φιέστες σε κάθε περιοχή ξεχωριστά. Το Μικρό Σχολείο ήταν μια φυσική προέκταση αυτής της ιστορικής επετείου, κατά την οποία οι σύντροφοι, ή *compañeros* στην ισπανική[5], θα είχαν την ευκαιρία όχι μόνο να γιορτάσουν τη δημιουργία των κοινοτήτων τους, αλλά και να μεταδώσουν στο ευρύ κοινό όλες τις προόδους που κατέγραψαν κατά τη δόμηση της αυτόνομης διακυβέρνησης.

Εγώ ανατέθηκα στην κοινότητα Roberto Barrios, που βρίσκεται στο βόρειο τμήμα της Τσιάπας, κοντά στα ερείπια των Μάγια, στην ιστορική πόλη Palenque. Το караβάνι έφτασε στις 10 μ.μ., μετά από πολύωρη οδήγηση ανάμεσα στις βουνοπλαγιές και στα πυκνά δάση της Τσιάπας. Σκεφτόμασταν ότι, στην καλύτερη περίπτωση, θα μας υποδέχονταν κάποιοι Ζαπατίστας και ότι θα δειπνούσαμε μαζί τους με ομελέτες και φασόλια. Αντ' αυτού, μας υποδέχθηκαν εκατοντάδες Ζαπατίστας, που έφεραν το σήμα κατεθέν τους, κουκούλες και φουλάρια (κόκκινες μπαντάνες από λαχούρι), κραυγάζοντας «Ζήτω οι μαθητές και οι δάσκαλοι του Μικρού Σχολείου». Μαζί τραγουδήσαμε τον ύμνο των Ζαπατίστας και φάγαμε νοστιμότατο βραστό (σούπα). Για πολλούς από τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένου κι εμού, αυτή ήταν η πρώτη φορά που είχαμε την ευκαιρία να σταθούμε πλάι πλάι στους μαχόμενους επαναστάτες, που μας είχαν εμπνεύσει τόσο για σχεδόν δύο δεκαετίες.

Μόλις αναπαυτήκαμε από το μεγάλο μας ταξίδι, συγκεντρωθήκαμε για να μάθουμε περισσότερα για τη διαδικασία της αυτονομίας. Δόθηκε σε κάθε μαθητή, έναντι της προτεινόμενης συμβολικής δωρεάς των 100 πέσος (που ισοδυναμούν με 8,50 \$ των Η.Π.Α.), μια στίβα βιβλία και κάποια DVD. Οι τίτλοι ήταν «Αυτόνομη Διακυβέρνηση» Τόμος Ι και ΙΙ, «Αυτόνομη Αντίσταση» και «Η Συμμετοχή των Γυναικών στην Αυτόνομη Κυβέρνηση».

Όπως συμβαίνει με τα περισσότερα έργα στη ζωή των Ζαπατίστας, τα βιβλία παρήχθησαν συλλογικά, συντάσσοντας ιστορίες των μελών των κοινοτήτων στις πέντε διαφορετικές περιοχές, κάθε μία κυβερνούμενη από την αντίστοιχη Caracol. Οι δάσκαλοι που βοήθησαν στην εκπόνηση των βιβλίων, μας εισήγαγαν σε αυτά εξηγώντας πώς η κυβέρνηση των Ζαπατίστας λειτουργεί σε τρία επίπεδα: σε τοπικό επίπεδο, σε δημοτικό επίπεδο και σε επίπεδο ζώνης. Οι κυβερνητικοί εκπρόσωποι επιλέγονται από όλους τους δήμους των Ζαπατίστας και υπηρετούν θητεία τριών ετών. Υπάρχει έντονη επιθυμία για τήρηση της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων στα Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης, ωστόσο οι ίδιοι οι Ζαπατίστας αναγνώρισαν ότι ακόμη δίνεται μάχη σε αυτόν τον τομέα κι ότι η πλειονότητα των εκπροσώπων είναι άντρες.

Μιλώντας στους μαθητές στο Roberto Barrios, ένας από τους δασκάλους δήλωσε: «Οι νόμοι της Κακής Κυβέρνησης δεν έχουν ισχύ εδώ, δεν μπορούν να εισέλθουν στις κοινότητες. Οι κυβερνήσεις μας είναι το όνειρό μας. Δε σκεφτόμαστε να τις λειτουργήσουμε για κάποιους ανθρώπους, αλλά για χιλιάδες ανθρώπους.»

Στη συνέχεια οι καθηγητές εξήγησαν πώς το σύστημα διακυβέρνησής τους έχει δικό του δικαστικό και τραπεζικό σύστημα. Εξιτορήθηκε ένα περιστατικό, κατά το οποίο ένας «rollero», δηλαδή ένας διακινητής μεταναστών από την Κεντρική Αμερική, που πέρασε μέσα από της κοινότητες των Ζαπατίστας κατά το ταξίδι του στο Βορρά, πιάστηκε αιχμάλωτος. Μόλις συνελήφθη, δεν προφυλακίστηκε. Εναλλακτικά, υποχρεώθηκε να δουλέψει για διάστημα έξι μηνών με τους Ζαπατίστας σε ξυλουργικές εργασίες. Ο πρώην διακινητής μεταναστών με το πέρας του ορίου των έξι μηνών, ευχαρίστησε τους Ζαπατίστας λέγοντας: «Δεν ήταν τιμωρία, ήταν σημαντική βοήθεια, γιατί τώρα έμαθα ένα επάγγελμα το οποίο μπορώ να εξακολουθήσω να ασκώ».

Η τράπεζα των Ζαπατίστας διαρθρώθηκε έτσι ώστε όταν ένας σύντροφος ή μία σύντροφος (ισπανιστί *compañero* ή *compañera*) αρρωστήσει, να μπορεί να πάρει δάνειο προκειμένου να ανταπεξέλθει στα ιατρικά έξοδα και να αποπληρώσει το ποσό με ένα πολύ χαμηλό επιτόκιο. Σε περίπτωση που πεθάνει, η οικογένεια δεν υποχρεούται να πληρώσει το δάνειο.

Ενώ αυτά τα μαθήματα διεξάγονταν επίσημα από τη σκηνή του Caracol, οι πραγματικοί παιδαγωγοί του Μικρού Σχολείου ήταν οι αποκαλούμενοι *Notánes*[6]. Κάθε μαθητής ανατίθετο στον προσωπικό του *Notán* – γνωστό και ως «φρουρό» - που θα τον συντρόφευε καθ' όλη τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας, και θα λειτουργούσε και ως μεταφραστής των Tzeltal, Tzotzil, Tojolabal ή Chol[7] στην ισπανική γλώσσα.

Αξίζει εδώ να σημειώσουμε ότι η πλειοψηφία των Νοτάνες ήταν νεότεροι των 25 ετών, πράγμα το οποίο συνεπάγεται ότι γεννήθηκαν, ή έστω ανατράφηκαν, μετά την εξέγερση του '94. Ο «άλλος κόσμος» που εμείς ονειρευόμαστε να φτιάξουμε, είναι ο μόνος κόσμος που οι Νοτάνες έχουν γνωρίσει. Αναπνέουν και βιώνουν την αυτονομία, με ένα βαθύ αίσθημα συλλογικότητας και την παιδεία που τους έχει δοθεί από τα αυτόνομα σχολεία των Ζαπατίστας.

Κάθε μαθητής διέμενε σε μια οικογένεια, καθεμιά από διαφορετική κοινότητα των Ζαπατίστας, συνοδευόμενος από τον προσωπικό του Νοτάν. Κάποιες κοινότητες ήταν, θα λέγαμε, «ουτοπικές», με ηλιακή ενέργεια, τουαλέτες λιπασματοποίησης, εκτενείς συνεταιρισμούς τροφίμων και άρτια κατασκευασμένα σπίτια. Κάποιες κοινότητες βρίσκονταν δίπλα ακριβώς σ' έναν καλά ασφαλισμένο αυτοκινητόδρομο και κάποιες άλλες ήταν προσβάσιμες μόνο πεζοπορώντας μια τετράωρη διαδρομή μέσα από πυκνά δάση, διερχόμενα ποτάμια, όπου δεν υπήρχε ηλεκτρική ενέργεια ή τρεχούμενο νερό, πέρα από τα τοπικά ρυάκια. Κάποιες κοινότητες αποτελούνταν αποκλειστικά από μέλη των Ζαπατίστας, ενώ κάποιες άλλες από προσμίξεις διαφόρων ομάδων των Ζαπατίστας, τους αποκαλούμενους «partidistas[8]».

Η κοινότητά μας, ονόματι Comandante Abel, δηλαδή Διοικητής Άβελ, που βρίσκεται στο δήμο La Dignidad (Η Αξιοπρέπεια), ήταν προσβάσιμη μέσω ενός λασπώδους αυτοκινητόδρομου, ο οποίος το μέγιστο που μας επέτρεψε να επιταχύνουμε ήταν κατά ένα χιλιόμετρο την ώρα. Μας οδήγησε σε μια καταπράσινη κοιλάδα, γεμάτη από διάστικτους λόφους σιτηρών. Μπαίνοντας στην κοινότητα διασχίσαμε το συνεταιρισμό βοείου κρέατος, όπου όλα τα μέλη της κοινότητας καλλιεργούν τη γη και αναλαμβάνουν εκ περιτροπής τη φροντίδα για την υγεία των αγελάδων. Πέρα από το χωράφι με τις αγελάδες, βρισκόταν το δημοτικό σχολείο, το οποίο εξυπηρετεί όλη τη νεολαία της κοινότητας, διδάσκοντας βασικές δεξιότητες και ιδεολογικές έννοιες των Ζαπατίστας περί αυτονομίας.

Η Comandante Abel είναι μια κοινότητα αποτελούμενη αποκλειστικά από τους Ζαπατίστας, που ζει υπό τη διαρκή απειλή μιας παραστρατιωτικής ομάδας, που – τί ειρωνεία; - ονομάζεται «Ειρήνη και Δικαιοσύνη».

Ενώ οι περισσότεροι μαθητές έμειναν με οικογένειες της κοινότητας, οι συνθήκες ασφαλείας δεν ήταν στο ελάχιστο ευνοϊκές κι ως εκ τούτου εμείς, 20 μαθητές και οι Νοτάνες, μείναμε σε ένα κτίριο μαζί. Η υπηρεσία κινητής τηλεφωνίας δεν καλύπτει την περιοχή αυτή, αλλά οι Ζαπατίστας έχουν ένα εσωτερικό ραδιοφωνικό σύστημα για να επικοινωνούν σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης.

Το πρωί κατευθυνθήκαμε προς τα χωράφια. Ξεβοτανίσαμε ένα χωράφι κρεμμυδιών, ασχοληθήκαμε με τη συγκομιδή γιούκα, ζαχαροκάλαμου και καλαμποκιού, μαζέψαμε μανταρίνια και κίτρα. Η Νοτάν μου, η Rosario, μου εξηγεί: «Έτσι περνάμε τις μέρες μας, ξυπνάμε και πηγαίνουμε στα χωράφια για να προνοήσουμε για την ημερήσια διατροφή μας, για να συλλέξουμε ό,τι θα καταναλώσει η οικογένειά μας τη συγκεκριμένη ημέρα.» Οτιδήποτε μπορεί να χαρακτηριστεί «φρέσκο», «ντόπιο», «εποχικό» και «οργανικό» οι Ζαπατίστας το διαθέτουν, χωρίς τους ειδικούς όρους που ισχύουν στην καπιταλιστική αγορά. Δεν υπάρχουν πολλά προϊόντα που να παρασκευάζονται – σημειωτέον, στη σόμπα καυσόξυλων - που να μην έχουν συλλεχθεί την ίδια κιόλας μέρα από τα χωράφια. Ομελέτες, οι γνωστές σε όλους μας tortillas, παρασκευάζονται σε ημερήσια βάση, δραστηριότητα που περιλαμβάνει τη συγκομιδή αραβοσίτου, την αφαίρεση του κελύφους του, την αποπύλωση των σπόρων, το μαγείρεμά τους σε υδροξείδιο του ασβεστίου, με

στόχο την εκκίνηση της διαδικασίας του «nixtamal[9]», τη λείανση και το ζύμωμά τους. Όλα χειροποίητα.

Την επόμενη μέρα μαθητές, φρουροί κι όλα τα μέλη της κοινότητας πήγαμε στα χωράφια των αγελάδων για να ακονίσουμε τα μαχαίρια μας, ευρέως γνωστά ως ματσέτες, και να εξολοθρεύσουμε τα ζιζάνια από τα σπαρτά. Το καθάρισμα του χωραφιού των αγελάδων θα ήταν μια εργασία ανέφικτη, αλλά τα πολλά χέρια κάνουν ελαφρύτερο το φόρτο της δουλειάς και είναι αυτό ακριβώς το πνεύμα συνεργασίας, που διέπει τους Ζαπατίστας και επιτρέπει την υλοποίηση τέτοιων μεγαλεπίβολων έργων.

Ο Fernando, που μας ήρθε από μια γειτονική κοινότητα των Ζαπατίστας, όπου λειτουργεί ένας συνεταιρισμός μελιού, είπε: «Αντιστεκόμαστε στο καπιταλιστικό σύστημα μέσω των συνεταιριστικών μας προγραμμάτων. Δε ζητούμε κυβερνητική υποστήριξη. Ο τρόπος λειτουργίας των συνεταιρισμών αυτών αποσκοπεί στην απελευθέρωσή μας, αλλά και σε διεθνές επίπεδο, απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους ανά τη γη».

Είναι αυτή ακριβώς η δύναμη της συλλογικότητας και οι καρποί της ομαδικής δουλειάς που κατέστησαν την ύπαρξη του Μικρού Σχολείου δυνατή. Επιπλέον είναι σημαντικό να πούμε ότι αυτό το έργο δε χρηματοδοτήθηκε από κάποιο ελιτίστικο ίδρυμα, μία Μ.Κ.Ο., από τη βασκική κυβέρνηση ή από κάποια ιταλική ομάδα αλληλεγγύης. Όλη η προσπάθεια που χρειάστηκε να γίνει για να πραγματοποιηθεί αυτό το τεράστιο εγχείρημα, προήλθε ολόψυχα από τους συντρόφους, οι οποίοι συγκέντρωσαν χρήματα από τους συνεταιρισμούς τους για να εφοδιάσουν με βενζίνη 100 και πλέον μεταφορικά οχήματα και συνέλεξαν τρόφιμα για να καλυφθούν οι επισιτιστικές ανάγκες όλων των συμμετεχόντων.

Το γεγονός πως ζήσαμε μαζί με τους συντρόφους μας έδωσε τη μικρότερη δυνατή γεύση της πραγματικότητας που βιώνουν οι Ζαπατίστας. Καθώς οδηγούσαμε προς την κοινότητα, μας σταμάτησαν σε ένα στρατιωτικό φυλάκιο, ένα από τα πολλά που βρίσκονται διάσπαρτα κατά μήκος και πλάτος ολόκληρης της πολιτείας της Τσιάπας, κι ενώ μας κράτησαν μόλις 15 λεπτά, κάνοντας στοιχειώδεις ερωτήσεις, μας δόθηκε μια μικρή εικόνα του τι σημαίνει να είσαι μέλος μιας εξέγερσης, ζώντας σε μια έντονα στρατιωτικοποιημένη ζώνη.

Μετά τη δημιουργία του Μικρού Σχολείου, η Μυστική Επαναστατική Επιτροπή Ιθαγενών – Γενική Διοίκηση του Στρατού των Ζαπατίστας για την Εθνική Απελευθέρωση[10] δημοσίευσε ένα ανακοινωθέν, καταγγέλλοντας πτήσεις στρατιωτικών αεροσκαφών πάνω από τις κοινότητες, λέγοντας ότι: «Ίσως, υπηρετώντας τους αφέντες τους, Μεξικανοί στρατιώτες κατασκοπεύουν για λογαριασμό της κυβέρνησης των Η.Π.Α. ή ίσως τα ίδια τα αεροσκάφη της Βόρειας Αμερικής εκτελούν την αποστολή της κατασκοπίας απευθείας. Ή ίσως οι στρατιώτες θέλουν απλά να διαπιστώσουν τι διδάσκεται στις κοινότητες των Ζαπατίστας, στις οποίες έχουν επιτεθεί τόσο, αλλά έχουν σταθεί ανίκανοι να καταστρέψουν.»

Πραγματοποιήσαμε μια συνέλευση με ολόκληρη την κοινότητα, η οποία διεξήχθη στη μητρική τους γλώσσα, την Chol, και μας εξήγησαν την ιστορία της κοινότητας. Σε ένα ανακοινωθέν ο Υποδιοικητής Marcos εξήγησε το λόγο για τον οποίο θα μπορούσαμε να καταλάβουμε τα λεγόμενα των μελών της κοινότητας μόνο μέσω του Νοτάμ μας.

«Θα μείνετε φυσικά με την αμφιβολία σχετικά με το κατά πόσο η ερώτησή σας μεταφράστηκε επαρκώς και κατά πόσο η απάντηση που πήρατε ανταποκρίνεται με πληρότητα σ' αυτή που σας μετέφερε ο δάσκαλός σας. Όμως σ' αυτήν ακριβώς τη

διαδικασία δεν υπόκειται και ένας ιθαγενής, σε σχέση με το μεταφραστή που του παρέχεται, στα κυβερνητικά δικαστήρια;»

Οι ηγέτες της κοινότητας του Comandante Abel μας εξήγησαν ότι στις 6 Σεπτεμβρίου του 2012 βαριά οπλισμένοι παραστρατιωτικοί εισέβαλαν στα χωράφια σιτηρών κι εκδίωξαν τους Ζαπατίστας. Μια γυναίκα αφηγήθηκε πώς αναγκάστηκαν να βρουν καταφύγιο στις γύρω βουνοπλαγιές κουβαλώντας πολλά παιδιά στην αγκαλιά τους. Μας εξήγησαν ότι η εκτόπιση αυτή δημιούργησε ανασφάλεια σε σχέση με την κάλυψη των διατροφικών αναγκών τους, καθώς δεν μπορούσαν πια να έχουν πρόσβαση στα χωράφια που για χρόνια καλλιεργούσαν και τους άφησαν με μηδενικές προμήθειες για να θρέψουν τα παιδιά τους.

Ένα πανέμορφο ποτάμι κυλά παραπλεύρως της κοινότητας, ωστόσο τα μέλη της δεν επιτρέπεται να μεταβούν σε αυτό και, αντιθέτως, είναι αναγκασμένοι να πλένουν τα ρούχα, τα πιάτα και τα σιτηρά σε μια οπή λασπωμένου νερού ή σε έναν μικρό κολπίσκο. Ενώ γιορτάζαμε την τελευταία μας νύχτα στην κοινότητα Comandante Abel με ένα μεγάλο συμπόσιο, καθώς μια αγελάδα είχε μόλις σφαγιαστεί για χάρη μας από το συνεταιρισμό, ρίχναμε ματιές στους γειτονικούς λόφους όπου οι παραστρατιωτικοί έχουν αναγείρει μια φωτεινή κόκκινη σημαία. Την τελευταία φορά που ύψωσαν τέτοια σημαία ακολούθησαν άλλες δύο επαναλήψεις. Η τρίτη ανέγερση σήμανε την επίθεση στην κοινότητα.

Ενώ συνοδευόμενοι από τους Νοτάν μας, τις οικογένειες της κοινότητας και τα βιβλία μας αναχωρούσαμε λίγο λίγο, κάποια ερωτήματα παρέμεναν ακόμα αναπάντητα κι όταν επιστρέψαμε στην Caracol, οι δάσκαλοι των Ζαπατίστας, γνωστοί με τον ισπανικό όρο *maestros*, έλυσαν τις απορίες μου. Οι απαντήσεις όμως αφορούσαν κυρίως σε όρους κι έννοιες των Ζαπατίστας, και δεν εισχώρησαν σε βαθύτερα θέματα. Κι ενώ ένας μαθητής σχολίασε: «Μα πώς θα τους κρίνεις μέσα στο ίδιο τους το σπίτι;», κάποιοι άλλοι αναρωτιώνταν: «Γιατί δεν απάντησαν σχετικά με το αν το διαζύγιο ή ο χωρισμός εφαρμόζονται μέσα στην κοινότητα ή σχετικά με το τι ακολουθεί αν ένας μαθητής επιθυμεί να σπουδάσει έξω από τα όρια της κοινότητας;».

Οι Ζαπατίστας μας διαβεβαίωσαν ότι δεν θα μπορούσαμε να είμαστε μέλη της κοινωνίας τους ούτε να ζούμε στις κοινότητές τους, αλλά ίσως για πολλούς από εμάς τους μαθητές να μην ήταν κι αυτή η αρχική μας πρόθεση. Για κάποιους η σκληρή δουλειά στην οποία συμμετείχαμε, προκειμένου να εξασφαλίσουμε την ημερίσια σίτιση, κατέρριψε τη ρομαντική εικόνα που είχαν για την καθημερινή ζωή στις κοινότητες των Ζαπατίστας.

Όμως οι Ζαπατίστας ποτέ δε μας ζήτησαν να υιοθετήσουμε τον τρόπο ζωής τους. Αυτό που ζητούν είναι να σταθούμε δίπλα τους στον αγώνα τους και «καθένας από εμάς να μάχεται όπου κι αν βρίσκεται και να οικοδομεί τη δική του αυτονομία όπου μπορεί».

[1] Φράση που αποδίδεται στον Υποδιοικητή Marcos, εκπρόσωπο και ηγετικό στέλεχος του Στρατού των Zapatistas για την Εθνική Απελευθέρωση. Ο λόγος του είναι δημοσιευμένος στον ιστότοπο: enlacezapatista.ezln.org.

[2] Caracoles: Οργανωμένες περιοχές των αυτόνομων κοινοτήτων των Zapatistas.

[3] CIDECI: Αρχικά που αντιστιχούν στην ονομασία Centro Indígena de Capacitación Integral, δηλαδή ένα Αυτόχθονο Κέντρο Ολοκληρωμένης Κατάρτισης, που βρίσκεται στην περιοχή

San Cristóbal de Las Casas, στην πολιτεία Τσιάπας του Μεξικού.

[4] Βλ. Juntas de Buen Gobierno, τα λεγόμενα δηλαδή Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης, οργανωμένα από το Στρατό των Zapatistas για την Εθνική Απελευθέρωση, τα οποία έδρασαν κυρίως στην πολιτεία Τσιάπας του Μεξικού.

[5] Τακτικά οι *compañeros* απαντώνται και εν συντομία ως *compras* είτε στον προφορικό είτε στο γραπτό λόγο των Zapatistas.

[6] *Votán*: Λέξη προερχόμενη από τους *Mayas*, που χρησιμοποιήθηκε από τους Zapatistas για να αναφερθούν σε κάθε μέλος της αυτόνομης κοινότητας. Σημαίνει «φρουρός και καρδιά του λαού/της γης».

[7] Οι πολυπληθέστερες ομάδες ιθαγενών που παρίσταντο στην Τσιάπας ήταν οι: Tzotzil (291.550), Tzeltal (278.577), Chol (140.806), Zoque (41.609), Tojolabal (37.677), Kanjobal (5.769) και Mame (5.450).

[8] *Partidista* σημαίνει θιασώτης/υποστηρικτής. Οι Zapatistas χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο για να αναφερθούν στα μέλη εκείνα της κοινωνίας των πολιτών που πιστεύουν στο πολυκομματικό σύστημα, και στους παραστρατιωτικούς.

[9] *Nixtamal*: Πρόκειται για μια διαδικασία κατά την οποία χρησιμοποιείται σκόνη ασβέστη προκειμένου να μαλακώσει και να αφαιρέσει το φλοιό του καλαμποκιού, και να αναδείξει τα θρεπτικά του στοιχεία.

[10] Στα ισπανικά φέρει την ονομασία *Comité Clandestino Revolucionario Indígena – Comandancia General del Ejército Zapatista de Liberación Nacional*, ή τ' αρχικά *CCRI*.

Πηγή: <http://upsidedownworld.org/main/mexico-archives-79/4428-freedom-according-to-the-zapatistas-the-launch-of-the-escuelita>

βλέπε επίσης προηγούμενη δημοσίευση του *barikat* "Αυτόνομη Εκπαίδευση των Ζαπατίστας: Τα Μικρά Σχολεία των προλετάρων"